

№ 9

**Положення про порядок організації, діяльності,
звітності і ліквідації релігійних громад та систему
обліку адміністративними органами складу релігійних
громад та служників культу 1930 року
від 29 грудня 1929 року***

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ, ДІЯЛЬНОСТІ, ЗВІТНОСТІ І
ЛІКВІДАЦІЇ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД ТА СИСТЕМУ ОБЛІКУ
АДМІНОРГАНАМИ СКЛАДУ РЕЛГРОМАД ТА СЛУЖНИКІВ КУЛЬТУ

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Н А К А З

Начальника Адміністративного Управління НКВС УСРР
№ 2
2 січня 1930 року

**«ПРО ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ, ДІЯЛЬНОСТІ,
ЗВІТНОСТІ Й ЛІКВІДАЦІЇ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД ТА
СИСТЕМУ ОБЛІКУ АДМІНОРГАНАМИ СКЛАДУ
РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД ТА СЛУЖНИКІВ КУЛЬТУ»**

1. Прикладене положення «Про порядок організації, діяльності, звітності й ліквідації релігійних громад та систему обліку складу релігійних громад та служників культу адміністративними органами» н а к а з у ю прийняти до неухильного керівництва й виконання в практичній роботі окрадмінвіддів у справі релігійних культів.

2. У зв'язку з змінами типового статуту й угоди у найближчий час, але не пізніше як до 1-го червня 1930 р. зобов'язати всі релігійні громади і релігійні групи перереєструвати статуту й перескласти угоди на користування молитовними будинками та культовим майном, що передано органами влади в їх користування. Рівночасно провести реєстрацію груп, що не входять до складу релгромад відповідного культу, й до цього часу не були зареєстровані в зв'язку з малокількісністю. При перереєстрації простежити, щоб відомості релгромад про течію, якої вони додержуються, відповідали дійсності.

---

* Ці документи були видані друкарським способом в м. Харкові 1930 р. у вигляді окремої брошури.

Перереєстрацію статутів релгромад провести за обов'язковими постановами окрвиконкомів на подання адмінвідділів. Перереєстровують релгромади в округових містах окрадмінвідділи, у селах і селищах міського типу – райадмінвідділки.

Беручи на увагу важливість цього заходу, пропонується детально проінструкувати всі райадмінвідділки та покласти відповідальність за переведення перереєстрації особисто на заврайадмінвідділків.

Широко сповістити релігійні громади, що в разі статут не буде перереєстрований у даний реченець, релігійна громада буде вважатися за ліквідовану.

3. Рівночасно з перереєстрацією статутів релгромад, перевірити наявність стану та цінності культового майна, що є в користуванні релгромад. Якщо при перевірці буде виявлено, що зазначена в опису культового майна цінність менш за дійсну вартість речі, треба переоцінити їх вартість, про що зазначити в опису культового майна.

4. Забезпечити, щоб після перереєстрації кожна релгромада неухильно виконувала всі зазначені в положенні правила ведення обліку складу релігійних громад і матеріально-грошової звітності та своєчасно надсилала до райадмінвідділків встановлені відомості.

5. Встановлений прикладним положенням порядок обліку складу релгромад та служників культу провести в життя з 1 квітня 1930 р. До цього ж реченця окрадмінвідділи і райадмінвідділки повинні пронести відповідну підготовчу роботу.

6. Після проведення перереєстрації статутів релгромад і перевірки культового майна окрадмінвідділи повинні надіслати до НКВС докладні доповідні записки про переведену роботу, подавши цифрові відомості про кількість релгромад за віруванням і течією, їх кількісний склад, кількість молитовних будинків й загальну вартість молитовних будинків і культового майна, що буде передано в користування релігійних громад в окрузі після перереєстрації й перескладання умов.

7. З виданням зазначеного обіжника касується : 1) За погодженням з НК РКІ надіслання релгромадами до адмінорганів списків на членів релгромад, як при реєстрації статуту, так і щорічно, що було встановлено витягом з «Діловодства Райвиконкомів», виданого в додаток до наказу Роб[ітничо]-Сел[елянської] Міліції УСРР № 162 – 1928 р.; 2) Типовий статут, оголошений у бюлетені № 24 – 1923 р., типова угода, оголошена у бюлетені № 24 – 1923 р., обіжник № 228 від 7/І 1925 р., обіжник № 35 з 4/ІІІ 1925 р., інструкція НКВС з 15/Х 1924 р., обіжник № 6 з 8/І 1925 р., обіжник № 86221/203 з 12/V 1925 р., обіжник № 81 з 27/V 1925 р., обіжник № 1870 з 14/IV 1925 р., обіжник № 20348 з 23/Х 1925 р., обіжник № 352/203 з 9/І 1926 р., обіжник № 19 з 15/ІІ 1926 р.,

обіжник № 3 з 12/I 1926 р., обіжник № 5229/203 з 5/II 1926р. і обіжник № 117 з 21/I 1926 р., обіжник № 341 з 12/IV 1927 р. і 211/203 з 13/III 1928 р.

Д о д а т о к: Положення.

Начальник Адміністративного управління НКВС УСРР

І. Якимович

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Народн[ий] Комісар Внутр[ішніх]

Справ

Балицький

29 грудня 1929 р.

Положення

«Про порядок організації, діяльності, звітності і ліквідації релігійних громад та систему обліку адмінорганами складу релгромад та служників культу»

РОЗДІЛ I

Порядок організації та діяльності релігійних громад

I. Організація релігійних громад

1. Потрібною умовою початку діяльності кожної релгромади повинна бути реєстрація статуту громади. До реєстрації свого статуту в окрадмінвідділі кожна релгромада будь-якого релігійного культу не може почати своєї діяльності (арт. 359 Адмін[істративного] кодексу УСРР).

2. Для оформлення реєстрації статуту релігійна громада повинна подати такі документи:

а) заяву до окрадмінвідділу або райадмінвідділку про реєстрацію статуту даної релгромади з підписами 50-ти фундаторів. Підписи фундаторів повинні бути завірені нотаріальним порядком, тобто нотаріальною конторою. У залюднених пунктах, де немає нотаріальної контори, підписи фундаторів завіряє народній суддя або райвиконком; у сільських місцевостях – сільрада;

б) протокол зборів фундаторів у двох примірниках. Протокол повинні підписати ті ж 50 фундаторів, та скріпити своїми підписами голова та секретар зборів фундаторів;

в) статут громади за типовим зразком у 3 примірниках, підписаний головою і секретарем зборів фундаторів. Бути фундаторами релгромади та підписувати належні документи при реєстрації статуту можуть усі громадяни УСРР, за винятком осіб, позбавлених виборчих прав судом;

- г) заповнену облікову картку складу релігійної громади (форма № 2).
3. Подаючи вищезазначені документи на реєстрацію статуту, релгромада оплачує такі збори:
- а) за посвідчення підпису кожного з фундаторів релгромади на заявах про реєстрацію статуту релігійної громади в усіх випадках стягається 50 коп. нотаріального збору (арт. 17 Такси й Правила оплати нотаріальних чинностей і технічної роботи з 30/X 1928 р.). Розмір, нотаріального збору не змінюється від того, де буде завірено підписи: у нотаріальній конторі, нарсуді, райвиконкомі чи сільраді;
  - б) місцевий збір за посвідчення підпису фундаторів релгромади в розмірі не більш 100% нотаріального збору. Місцевий збір встановлює для кожної округи окрвиконком на підставі арт. 25 постанови ЦВК СРСР з 25/IV-26 р. «Устава про місцеві фінанси»;
  - в) заяву про реєстрацію статуту релгромади, що її подається до окрадмінвідділу, оплачують гербовим збором 1 крб.;
  - г) такий самий гербовий збір у сумі 1 крб. стягається з релгромади, видаючи на руки фундаторам релгромади оригінал уже зареєстрованого окрадмінвідділом статуту.
4. Проекти статутів, що їх додається до заяв, та всі інші (крім вищезазначених) потрібні при реєстрації документи жодними зборами не оплачуються. Крім цих видатків, фундатори релігійної громади, подаючи заяви про реєстрацію, вносять гроші на оголошення в місцевому офіційному органі друку про реєстрацію даної релгромади. У разі відмови в реєстрації, внесені гроші повертається.
5. Окрадмінвідділи й райадмінвідділки повинні в місячний реченець зі дня одержання заяви зареєструвати статут релгромади або повідомити подавців заяви, що їм в реєстрації статуту відмовлено.
6. У відміну рекомендованого раніш типового статуту релігійних громад, пропонується додержуватися такого статуту:

ТИПОВИЙ СТАТУТ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД

І. Мета громади

1. Релігійна громада (найменування культу та орієнтації) засновується при ..... (назва молитовного будинку міста ..... села ..... району ..... округи).
2. (Найменування культу та орієнтації), релігійна громада має на меті об'єднання громадян ..... (назва), віровизнання, що мешкають в ..... (назва міста, села, залюднених пунктів, що їх об'єднує громада).

II. Функції громади

3. Для здійснення цієї мети релігійна громада має такі функції: 1) улаштовує молитовні збори, 2) керує майном, що його одержала за умовою від місцевих органів влади, 3) бере участь у з'їздах релігійних громад, що їх дозволили органи радвлди, 4) призначає (або обирає) служників культу для відправи релігійних обрядів.

Релігійна громада не має права:

- а) організувати біблійські, місіонерські, літературні, хорові, музичні, рукодільницькі та інші зібрання та гуртки;
- б) провадити спеціальну роботу серед жінок, молоді та дітей.

III. Склад релгромади

4. Членом ..... (назва релігійної громади) може бути кожний громадянин, що належить до даного культу й має 18 років від народження.

Увага. Членом даної релгромади не може бути особа, що входить до складу членів іншої релігійної громади.

5. Приймають до членів громади загальні збори членів громади відкритим голосуванням, простою більшістю голосів, на підставі писаної або усної заяви особи, що бажає вступити до членів даної релігійної громади.

6. Вибувають із членів релгромади або за особистою заявою того, хто вибуває, або за постановою 2/3 числа членів громади, що є в наявності по списках.

7. Уповноважені релгромади ведуть облік членів громади за встановленою формою. Відомості про склад релігійної громади й виконавчого органу її за встановленою формою один раз на рік надсилається до райадмінвідділку.

IV. Кошти релгромади

8. Кошти релігійної громади складаються із добровільних пожертв членів релгромади. Обов'язкових членських внесків на члена громади покладати не можна.

9. Окремі члени громади або її уповноважені можуть провадити збір добровільних пожертв на переведення видатків, що зв'язані з користуванням молитбудинком та культмайном, але лише через членів даної релгромади. Переведення зборів поза межами членів даної релгромади можна допустити лише з дозволу окрвиконкому або райвиконкому даної місцевості.

10. Використовувати кошти релігійної громади для грошової допомоги будь-кому з громадян, в тому числі й членам релгромади, а також для організації кооперативів, виробничих об'єднань і т. ін. – не дозволяється.

11. Уповноважені релігійної громади повинні вести грошову звітність прибутків та видатків релгромади за встановленим порядком і двічі на рік

надсилати до райадмінвідділків матеріально-грошову звітність релгромади у 2-х примірниках.

V. Керування справами громади

12. Усі питання, що виникають у житті громади, розв'язуються на загальних зборах відкритим голосуванням, простою більшістю голосів, за винятком випадків, передбачених арт. арт. 6 та 14 статуту. Загальні збори членів релігійної громади відбуваються відкрито.

13. Для виконання своїх постанов загальні збори обирають уповноважених зі складу членів 50-ки, що діють у межах доручень даних кожному уповноваженому. Кількість уповноважених не повинна бути більш 5 осіб, а в релігійних групах – одного уповноваженого. У разі громада зламає статут, відповідальність за зламання несуть члени 50-ки й уповноважені релгромади.

Адмінорганам, що зареєстрували статут, надається право відведення із складу членів керуючого органу релгромади або групи окремих осіб.

VI. Порядок зміни статуту громади

14. Статут громади може бути змінений загальними зборами членів релігійної громади більшістю 2/3 голосів з наступним затвердженням округового адміністративного відділу або за пропозицією відповідних органів влади.

VII. Порядок ліквідації громади

15. Громаду можна ліквідувати: а) за постановою округового адміністративного відділу або НКНС УСРР у разі зламання статуту громади, або умови, що її склала релгромада з окрадмінвідділом; б) за постановою загальних зборів громади і в) якщо кількість членів громади стане менш як 50 осіб.

У в а г а. Пакт «в» не розповсюджується на релігійні групи, реєстрація яких дозволена окрадмінвідділом з кількістю членів менш 50-ти.

16. У разі ліквідації релгромади все майно, що було в її користуванні, повертають окремінвідділові або райвиконкомові за інвентарним описом спеціальні уповноважені, що їх обирають для цього ліквідаційні збори громади. У разі недостачі майна, що було в користуванні релгромади, відповідальність несуть члени п'ятидесятки.

II. Реєстрація статутів малокількісних релігійних громад*

7. Релігійні об'єднання, що мають у своєму складі менш 50 членів, розглядаються як релігійні групи.

8. Малокількісні групи віруючих, що не мають у місцях свого знаходження потрібної для заснування релігійної громади кількості членів, тобто 50

---

* Так в тексті. Далі збережено нумерацію розділів, як в оригіналі.

осіб, можуть об'єднуватися з віруючими інших залюднених пунктів, щоб заснувати релгромади, але не виходячи за межі одного району. У цих випадках у статуті релгромади, треба зазначити місце та адресу молитовні, де будуть провадитися релігійні збори релігійної громади.

9. Як виняток, статут релігійної громади може бути зареєстрований і в тому разі, якщо заяву про реєстрацію підписало менш 50-ти фундаторів. Можливість реєстрації малокількісних груп установлює окрадмінвідділ відповідно до місцевих умов, а скарги на відмову в реєстрації статуту остаточно вирішує президія окрвиконкому. Окрадмінвідділи не повинні припускати існування будь-якої релгромади або групи, яка б не була зареєстрована та не лічилась на обліку окрадмінвідділу і райадмінвідділку.

III. Пере[ре]єстрація статуту релігійних громад

10. Зміна релігійною громадою своєї релігійної орієнтації повинна розглядатись, як заснування нової релгромади, тому що при зміні орієнтації змінюється склад релгромади і фундаторів, а так само і служник культу.

11. Після постанови Загальних зборів релгромади про зміну орієнтації зі складу релгромади повинна виділятися 50-ка фундаторів, члени якої повинні негайно загальним порядком подати до округового адміністративного відділу статут релгромади на реєстрацію й скласти нову умову на користування молитовнею та культовим майном. З релгромадами, що змінюючи орієнтацію не оформлюють зазначеним порядком перехід до іншої релігійної течії, треба розривати умову на користування молитовнею як за зламання статуту і умови.

Крім того, в разі потреби, перереєструвати статуту релгромад можна за постановою президії окрвиконкому на подання окрадмінвідділу на території цілої округи або окремих районів.

IV. Релгромади не мають прав юридичної особи

12. Тому що релгромади заснуються виключно для задоволення своїх релігійних потреб, вони не користуються правом юридичної особи, тобто не мають права, як громада, набувати у власність майно, брати на себе чи давати зобов'язання, складати угоди, позивати та відповідати на суді. Це положення встановлено арт. 360 Адмінкодексу УСРР: «Релігійні громади не мають прав юридичної особи».

13. Договори на користування молитовним і культовим майном складають від свого імені ті члени релігійних громад, що підписують договори, а не від імені релігійної громади.

14. Згідно з цим артикулом Адмінкодексу за всі обов'язки, що беруть на себе члени п'ятидесятки, коли вони підписують умову на користування мо-

литовнею та культовим майном, вони відповідають особисто, а не ціла релігійна громада. Церковні ради також не мають права юридичної особи і тому не можуть ані від свого імені, ні від імені релігійної громади складати будь-які угоди. Якщо такі угоди складено, вони жодну сторону ні до чого не зобов'язують.

V. Збори релігійних громад та релігійні з'їзди

15. Щоб вирішити свої справи, релігійні громади мають право скликати загальні збори членів релігійної громади і збори уповноважених, повідомляючи про це органи місцевої влади. Про скликання загальних зборів релігійної громади треба повідомити в округових містах округовий адміністративний відділ округового виконавчого комітету, в інших містах і селищах міського типу – адміністративний відділ районного виконавчого комітету найпізніше за три дні до зборів, а в селах та селищах міського типу нерайонованого центру – сільську раду, за належністю, найпізніше за один день, додаючи порядок денний (арт. 361 Адмінкодексу УСРР). Повідомити органи місцевої влади про скликання зборів релігійної громади повинні обов'язково в листовній формі.

16. За арт. 362 Адмінкодексу УСРР релігійні громади можуть скликати округові і всеукраїнські з'їзди порядком правил, встановлених розділом 3-м поділу IX Адмінкодексу.

17. Здіймаючи клопотання про дозвіл на скликання округових, обласних та всеукраїнських з'їздів релігійних об'єднань, виконавчі органи цих об'єднань повинні подавати такі документи:

а) витяг з постанови виконавчого органу про скликання з'їзду, зазначивши речення початку та кінця з'їзду;

б) порядок денний з'їзду з переліком усіх питань, що їх має обговорити з'їзд;

в) вичерпуючі відомості про кількість учасників з'їзду, окремо служників культу та віруючих, з додатком списку релігійних об'єднань, що їх ці учасники заступатимуть.

18. Заявка дозволу скликати округові з'їзди та наради подається до окремоділів. Якщо скликається з'їзд або нарада в масштабі* декількох округів, заява подається до окремоділів тієї округи, де міститься виконавчий орган релігійного об'єднання, що здійняло клопотання про дозвіл на скликання з'їзду.

19. До одержання попереднього дозволу скликання з'їздів та нарад забороняється.

20. Згідно з арт. 331 Адмінкодексу УСРР, Народній Комісаріят Внутрішніх Справ АМСРР, округові адміністративні відділи, адміністративні відділки районних виконавчих комітетів, або сільради, а так само й інші організації,

* Так в тексті.

що на них покладено обов'язок охороняти революційний лад і безпеку, мають право відрядити свого представника на всякі збори, що на скликання їх треба одержати попередній дозвіл, наглядати лад і безпеку на зборах.

21. Обов'язки представників місцевої влади на цих зборах викладено в арт. 332-334 Адмінкодексу.

VI. Релігійні громади і служники культу

22. Громадяни, що складають дану релігійну громаду, щоб задоволити свої релігійні потреби, мають право призначати або обрати служників культу.

23. За служників культу треба вважати всіх осіб, що беруть ту або іншу безпосередню участь у виконанні релігійних обов'язків незалежно від того, чи є виконання цих релігійних обов'язків їх професією та засобами для життя, чи вони виконують ці обов'язки без жодної матеріальної або грошової нагороди.

24. Жоден служник культу не повинен приступити до виконання своїх релігійних обов'язків до реєстрації в окрадмінвідділі чи райадмінвідділку, за належністю, порядком, встановленим для даної округи обов'язковою постановою окрвиконкому.

25. Район діяльності служників культу, релігійних проповідників, наставників і т. інш. обмежується домівкою членів релігійного об'єднання, що вони його обслуговують, і місцем знаходження відповідного молитовного будинку.

26. Діяльність служників культу, релігійних проповідників і наставників, що обслуговують два чи декілька релігійних об'єднань, обмежується територією, на якій постійно живуть віруючі, що входять до зазначеного релігійного об'єднання.

27. За служників культу не вважають сторожів при молитвобудинках та осіб, що випікають проскури та мацу.

28. Релгромада утримує служників культу, на підставі складеної між ними умови, на кошти, що добровільно вносять на цю мету члени даної релгромади. Беручи на увагу, що в сільських місцевостях релігійні громади утримують служників культу в більшості натуральним способом, дозволяється провадження добровільних зборів пожертв поза молитовнею, поміж членів даної релгромади також і на утримання служників культу, за умовою, що ці збори провадитиме служник культу безпосередньо.

29. Служники культу, що вирішили відмовитись від релігійної діяльності, повинні подавати про це заяви до відповідного райадмінвідділку або окрадмінвідділу. У своїй заяві про зречення від сану та виконання обов'язків служника релігійного культу – служник культу повинен подати такі відомості: 1) прізвище, ім'я та по батькові, 2) рік народження, 3) в яких релігійних громадах служив та які обов'язки там виконував, 4) з яких причин відмовляється від виконання обов'язків служника культу, 5) чи має будь-яку власність, чи користується в даний час землею, 6) освіта, 7) в якому часописі (назва газе-

ти, № і дата) вміщено замітку про відмовлення від служіння в молитбудинку, 8) заняття в сучасний момент та місце домівки. 9) підпис.

VII. Виконання релігійних обрядів.

30. Вільне виконання релігійних обрядів забезпечується віруючим, оскільки воно не ламає революційного (громадського) ладу й не супроводжується замахами на права інших громадян (арт. 352 Адмінкодексу УСРР).

31. Переведення молитовних зборів для відправи культу й виголошення проповідей суто релігійного змісту в молитовних будинках, а так само й виконання релігійних обрядів, що обслуговують дану родину (молебні, панахиди, передсвяткові молитви служників культу й інше), як у молитовнях, так і в будинках віруючих припускається без перешкод, без окремого дозволу органів влади. Служники культу мають право відправляти релігійні обряди, а саме: хрестини, шлюб, похорони як після, так і до реєстрації відповідних актів громадянського стану в адмінорганах.

32. Малоکیلкісні релігійні групи, що не мають молитбудинків спеціального типу, можуть улаштувати свої молитовні збори в будинках віруючих. У таких випадках керівники релігійної групи повинні раніш повідомляти органи місцевої влади про час і місце молитовних зборів. Як виняток, такі молитовні збори місцеві органи влади можуть забороняти в зв'язку з особливостями стану в цій місцевості або порушенням релігійною групою встановленого порядку її діяльності.

33. Релігійні обряди, що їх влаштовується поза межами молитовні з масовою участю віруючих на вулицях, майданах, берегах рік (хресні ходи, ношення ікон та інше), припускаються лише з писаного дозволу місцевих органів влади, – окрадмінвідділів у містах та райадмінвідділків – у селах та селищах міського типу. Особи, що влаштовують ці релігійні обряди, повинні звертатися за дозволом завчасно найпізніше за два дні в містах та селищах міського типу і найпізніше за п'ять днів – у сільських місцевостях. Дозволи на переведення таких релігійних обрядів дають залежно від місцевих обставин.

34. Не треба вимагати одержання дозволу місцевих органів влади на переведення хресних ходів у межах огорожі молитбудинку та звичайних похорон.

35. Заяви, що їх надсилають релігійні громади в релігійних справах до урядових установ, повинні оплачуватися гербовим збором згідно з постановою ЦВК і РИК Союзу РСР з 14-го вересня 1927 року «Статут про державну гербову оплату» (Зб[ірник] Зак[онів] Союзу РСР 1927 р., № 55, арт. 553).

36. Від оплати гербовим збором, згідно з зазначеним статуттом, звільнені: звертання, що їх подають до районних та відповідних до них виконавчих комітетів і сільських рад, і ті документи, що видають ці установи, крім: а) документів дотично торговельних та промислових підприємств і б) звертань про видачу витягів з книг актів громадянського стану й згаданих витягів.

Отже, за заяви релігійних громади до райадмінвідділків про дозвіл влаштувати релігійні обряди поза межами молитовні і повідомлення органів місцевої влади про дозвіл на влаштування загальних зборів релгромади та молитовних зборів у будинках віруючих (для малокількісних релгромад, що не мають молитовних будинків спеціального типу) вимагати гербової оплати не слід.

37. Відправу обряду хрещення дорослих у сектантських релгромадах поза межами молитовні – в річках, ставках, слід припускати безперешкодно, але кожного разу з дозволу окрадмінвідділу або райадмінвідділку за належністю.

VIII. Участь недолітків у виконанні релігійних обрядів

38. Діти та неповнолітні до 18 років віку не можуть бути членами релігійних громад. А тому вони не можуть бути присутніми на загальних зборах релгромад та на всіх зібраннях, що мають на меті викладання релігії, як то: проповідницьких, біблейських та місіонерських. Як виняток, допускається підготовка до конфірмації в лютеранських громадах неповнолітніх, групою не більш як три особи й в приватному помешканні. Також у жодному разі не можна припускати влаштування спеціальних релігійних зборів для дітей та неповнолітніх та переведення поміж ними релігійного навчання.

Що ж стосується загальних молитовних зборів, на яких провадиться відправа культу, то присутність на них осіб, що не досягли 18 років віку, припускається без перешкод.

39. Також без перешкод дозволяється неповнолітнім брати участь у церковних хорах з свого власного бажання й лише підчас молитовних зборів.

РОЗДІЛ II

Передача в користування релгромад молитбудинків та культового майна

IX. Передача молитбудинків та культмайна релгромадам

40. Молитовні спеціального типу й культове майно, що є на облікові органів радянської влади, є державне майно.

41. Молитовні спеціального типу й культове майно, призначене тільки на культові потреби, передається на підставі окремих постанов адмінорганів, за належністю, в безкоштовне користування віруючим, що заклали ту чи іншу релгромаду.

42. Разом з молитовнями передається в безкоштовне користування віруючих церковні сторожки та церковні підвали, що зв'язані, з обслуговуванням цих молитовень. Так само залишається в користуванні віруючих книги суто-релігійного змісту, що є в бібліотеках при молитовнях, після того, як перевірять їх місцеві органи Народнього комісаріату освіти (арт. 367 Адмін[істативного] код[ексу]. УСРР).

43. Передача молитовень та культового майна в користування релгромади провадиться за постановою округових адміністративних відділів після реєстрації статуту й складення умови на користування зазначеним будинком і культовим майном з релгромадою.

44. За церковну сторожку вважається будинок, не більш як з двох житлових кімнат, в середині церковної огорожі, призначеній тільки для житла церковного сторожа, а не будь-кого зі служників культу. Так само за церковну сторожку вважається будинок, що його прибудовано до церковної огорожі одною стіною, а інші стіни виходять за церковну огорожу, якщо він відповідає зазначеним вище умовам.

45. Будинки, що не відповідають цим умовам, незалежно від того, де вони є, не вважаються за церковну сторожку. Передавати їх у користування релгромад можна лише в оренду за плату, на загальних підставах для всіх інших будинків, що належать державі.

46. Є випадки, коли окремих громадян, член тої чи іншої релігійної громади, бажає передати свій власний будинок під молитовню того культу, до якого він належить. У такому разі цей будинок передається державі, а не у власність релгромади, тому що релгромада прав юридичної особи не має й тому не має права на власність. Після оформлення передачі цього будинку державі, він передається в користування віруючим.

47. Порядок передачі державі будинку під молитовню такий:

а) власник будинку повинен подати заяву до міської або сільської ради або райвиконкому про бажання передати будинок державі для використання під молитовню відповідного культу;

б) будинок береться на облік молитовників, що є в розпорядженні окрадмінвідділу та райадмінвідділків;

в) після цього будинок передається як молитовня на загальних підставах у безкоштовне користування 50-ці релігійної громади (чи групи), що її членом є віруючий, що передав державі свій будинок.

Х. Збудування нових молитовень

48. Збудування нових молитовень припускається за умовою додержання встановлених технічно-будівельних правил.

49. Якщо релгромада здійснює клопотання про збудування нової молитовні, – окрадмінвідділи повинні перед видачею дозволу на збудування молитовні в'ясувати, чи має релгромада досить коштів на збудування цієї молитовні і чи не було зловживань при зборах цих коштів і після цього вимагати від релгромади проекту молитовні, затвердженого округовим інженером.

50. Технічно-будівельні правила щодо збудування нових молитовень встановлено спеціальною інструкцією, що її затверджено Найвищим Технічно-Будівельним Комітетом при НКВС УСРР з 3 червня 1929 року.

XI. Спільне користування молитбудинками

51. Як правило, статут релгромади реєструє окрадмінвідділ лише в тому разі, коли є окремий молитбудинок для користування даної релгромади. Але, коли в даній місцевості організується більша група віруючих іншої релігійної течії, ніж релігійна громада, у користуванні якої знаходиться молитбудинок (а інших молитбудинків у цій місцевості немає), окрадмінвідділи мають право встановлювати спільне або чергове користування молитовним будинком, зареєструвавши статут знов організованої релгромади.

52. У разі, коли молитбудинок, на який претендує знов організована релігійна громада, має два або декілька престолів, окрадмінвідділи можуть встановити одночасне користування релгромад молитбудинком, зобов'язуючи 50-ки релгромад споруджувати в молитовних будинках перетики, щоб уникнути непорозумінь поміж релгромадами.

53. У разі молитбудинок має лише один престол, може бути встановлено чергове користування молитбудинком. Порядок чергового користування молитбудинком та культовим майном встановлює окрадмінвідділ, залежно від кількісного складу релгромад та місцевих обставин. Скарги на вирішення окрадмінвідділів у справах спільного та чергового користування релгромад молитбудинками віруючі можуть подавати до президії окрвиконкому, вирішення якого є остаточне й оскарженню до Наркомвнуправ УСРР не підлягає.

54. Спосіб чергового користування релігійних громад молитовними будинками слід встановлювати потижневий, цебто кожна громада користується молитовним будинком на протязі одного тижня, при чому початок тижня слід рахувати з вечора кожної суботи. Коли ж між релігійними громадами, що по черзі користуються одним молитовним будинком, виникає незгода з приводу користування цим будинком у дні річних релігійних свят, як ось: Різдво, Великдень, Трійця, то для усунення непорозумінь між громадами слід встановлювати такий спосіб користування, щоб громади чергувалися не по тижнях, а по днях, тобто: одна релігійна громада користувалась молитовним будинком перший день свята, друга – другий, перша знову третій, причому першою буде та громада, що їй на цьому тижні випадає черга користуватись молитовним будинком; на друге свято у перший день його молитовним будинком користується та громада, що підчас попереднього свята користувалась ним на другий день цього свята і т. інш. В інші, так звані дванадесяті свята (водохреща, благовіщення, вшестя, Преображення і т. інш.), що святкуються один день, молитовним будинком користується та громада, що їй припадає черговий тиждень, при чому хресний хід на водосвяття в день водохреща й інші дні можуть улаштувати обидві релігійні громади, користуючись для цього відповідною частиною культмайна; також кожна громада має право користуватись молитовним будинком та відповідною частиною культмайна для відправи так

званих треб (похорон, вінчання, хрещення й інш.), хоча б ці треби траплялись і на тижні, що на протязі його користується молитовним будинком друга громада.

55. Відповідальність за виконання умови при одночасному користуванні молитовним будинком покладається на кожну 50-ку в частині, що відповідає площі молитбудинку та кількості культового майна, що передано в її користування. При черговому користуванні за виконання умови відповідають однаково всі п'ятидесятки що по черзі користуються молитбудинками. У разі пошкодження, кульмайна відповідає п'ятидесятка тієї релгромади, підчас користування якої молитбудинком це пошкодження трапилось.

56. Церковними сторожками всі релгромади користуються теж спільно й несуть однакову відповідальність за її стан.

XII. Угода на користування молитовним будинком та культовим майном

57. При передачі окрадмінвідділами релгромадам молитовних будинків та культового майна в безкоштовне користування складається між окрадмінвідділом і п'ятидесяткою даної релгромади угода.

58. Головні обов'язки, що повинні брати на себе члени п'ятидесятки, встановлені арт. 370 Адмін[істративного] код[ексу] УСРР.

59. Згідно з цим арт. Адмін[істративного] кодексу рекомендується такий зміст угоди на безкоштовне користування релгромадою молитбудинком та культмайном.

Угода

Ми, нижчепідписані громадяни (назва села або міста), що маємо в ньому своє місце перебування та належимо по своєму віровизнанню до (назва церковної течії, що їх об'єднує) церкви, склали цю угоду з (назва) виконавчим комітетом ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (або з міською радою робітничих, селянських і червоноармійських депутатів) в тому, що цього числа (місяця й року) прийняли від нього (від неї) в безплатне, безреченцеве користування молитовний будинок та речі культу, що в ньому містяться, за окремо підписаним описом, а також будинок церковної сторожки та земельну ділянку, що є в середині церковної огорожі, на нижче-зазначених підставах:

1. Ми, нижчепідписані громадяни, зобов'язуємось берегти передану нам за описом державну власність і користуватись нею або передавати її в користування своїх одновірців лише відповідно до її призначення, беручи на себе всю відповідальність за цілість і належний вигляд всього майна.

2. Ми зобов'язуємось вживати всіх заходів до того, щоб доручене нам майно не було використано для цілей, що не відповідають арт. 1 цієї умови.

Для цього зобов'язуємось у взятому нами за умовою богослужбовому помешканні (і церковній сторожці) не припускати :

- а) політичних зібрань ворожого радянській владі напрямку;
- б) роздачі, продажу й хоронення брошур, листівок та всякої літератури, що скеровано проти радянської влади та її окремих представників;
- в) хоронення коштовних речей, з будь-яких причин не записаних до актів про вилучення коштовностей або придбаних після їх складання;
- г) оголошення промов та речей, ворожих радянській владі та окремим її представникам;
- д) дзвону на сполох для скликання населення з метою зворушення його проти радянської влади і взагалі щодо користування дзвіницями, ми зобов'язуємось підлягати всім розпорядженням місцевого адмінвідділку, районного виконавчого комітету, або міської ради;
- е) бешкетів, що ведуть до порушення громадського спокою;
- ж) хоронення будь-яких речей, що є приватною власністю громадян і не є предметами культу;
- з) організації хорових та музичних гуртків, а також переведення релігійної пропаганди серед молоді поза часом молитовних зборів.

У в а г а. Переведення підготовки хору до молитовних зборів (співки) дозволяється безперешкодно.

3. Ми зобов'язуємось зі своїх коштів переводити оплату всіх біжучих оплат на утримання взятого нами при умові молитовного будинку й речей культу, що є в ньому, а саме: на ремонт, страхування, хоронення його в чистоті й належному вигляді, на оплату місцевих податків і т. інш., не вживаючи для цього будь-яких обов'язкових внесків або зборів.

4. До опису, що ми одержуємо підчас підписання умови з завіренням його підписом представників (назва округового адміністративного відділу, райвиконкому або міської ради), ми зобов'язуємось записувати все культурне майно, що знову надходить до молитовного будинку (через купівлю, пожертвування, передачу із інших молитовних будинків).

5. Для перевірки й огляду зданого нам державного майна, ми зобов'язуємось на першу вимогу припускати у вільний від відправи культу час представників округового та районного виконавчого комітету або міської ради.

6. Умова може бути розірвана:

- а) в разі загибелі або псування переданих нам речей і неремонтування будинку;
- б) в разі невиконання або порушення нами обов'язків, що виникають із цієї умови. У цих випадках ми відповідаємо згідно з законами республіки.

7. Умову належить переглянути в разі нашого переходу до іншої релігійної течії, про що ми зобов'язуємось своєчасно повідомити (назва адмінорга-

ну), або при передачі молитбудннку в спільне та чергове користування з іншою релгромадою.

8. На випадок бажання нашого припинити чинність умови ми зобов'язуємось повідомити про це (назва адміноргану), причому до здачі органам влади майна ми лишаємось відповідальними за його цілість і належний вигляд, як і в усіх випадках, зазначених в арт. 6 і 7 цієї умови.

9. Кожний з нас, що підписав цю умову, може вийти із числа її учасників, подавши про це писану заяву до (назва адміноргану, що підписав угоду), але до формального вибуття його з числа її учасників повністю відповідає за порушення угоди.

10. Кожний громадянин, що належить до нашого віровизнання і незаплямований по суду, має право підписати нашу угоду і після цього дня бути учасником у правах і обов'язках, що виникають з цієї умови, в чому відмовити йому ми не маємо права.

Перший примірник цієї умови зберігається в справах (назва адміноргану), а копія його видається громадянам, що її підписали і одержали в користування молитовні та всі перелічені в описові речі культу.

Підписи.

60. При складанні угоди складається опис культового майна, що передається релгромаді в безкоштовне користування за прикладеною формою (форма № 4).

61. Окрадмінвідділи повинні стежити, щоб у разі вибуття того чи іншого члена п'ятидесятки, склад її негайно поповнювався до відповідного числа за встановленим порядком.

XIII. Порядок перевірки культового майна

62. Щоб перевірити культове майно, складається спеціальна комісія у складі представників окрадмінвідділу, райадмінвідділку або сільради, за належністю, та представника від інспектури народньої освіти. До робіт вищезазначеної комісії повинні обов'язково притягатися представники релгромади при молитбудинку, де перевіряється культове майно. Представникам окр-інспектури освіти надається право вилучати культові речі, цінні з історичного, мистецького або археологічного боку, що їх не вживають у даний час для культових потреб, або що їх можна замінити іншими речами.

63. При перевірці складається акт про стан культового майна і всі речі, що є в наявності, заносяться до знов складеного опису. Опис складається в трьох примірниках, з яких один залишається в справах релгромади, один надсилається до окрадмінвідділу і один – до райадмінвідділку.

64. Якщо при перевірці культового майна не буде в наявності речей, занесених до опису, за недостачу, згідно з угодою, відповідають особисто чле-

ни п'ятидесятки, якщо буде встановлено, що недостача речей культмайна трапилася в наслідок злочинної діяльності п'ятидесятки або окремих її членів, то, крім матеріальної відповідальності, окрадмінвідділи мають право розірвати угоду з даною п'ятидесяtkою на користування молитбудинком, а також притягти її членів до кримінальної відповідальності за арт. 177 Крим[інального] код[ексу] УСРР.

65. При перевірці до опису культового майна не треба заносити:

а) ікон, що їх залишають на тимчасове користування в молитовні приватні особи, що повинно стверджуватись відповідними документами;

б) рушників, ряден та хусток, що надходять до молитбудинку, як пожертвування. Цими речами релгромада може розпоряджатися за своїм поглядом, але в разі продажу релгромада повинна одержані гроші заносити в прибутково-видаткову книгу.

66. Крім цього, при перевірці культмайна не треба заносити до опису розбитих дзвонів, що ними в даний час користуватися не можливо. Ці дзвони треба заносити до окремого листа.

XIV. Обов'язки релігійної громади щодо виплат й податків, охорони та страхування молитбудинків та культмайна

67. Релгромади повинні виплачувати місцевий податок з будівель молитовних будинків як у міських, так і в сільських місцевостях. Порядок обкладання місцевим податком будинків, що призначені, для богослужбових цілей, встановлено обіжником Наркомфіну СРСР з 10/IV 1929 р., № 398 за таким змістом:

1. Будинки, призначені для богослужбових цілей (церкви, молитовні будинки, синагоги і т. інше) та передані в безкоштовне користування релігійних громад, підлягають обкладанню місцевим податком з будівель так у міських, як і в сільських місцевостях.

2. Вартість зазначених будинків для обкладання їх місцевим податком будівель визначається за оцінками держстраху, причому належить ураховувати вартість тільки самих будинків, не включаючи до оцінки внутрішнього їх обладнання і речей релігійного культу, що є в них.

3. Податок з будинків, призначених для богослужбових цілей, стягається на загальних підставах за ставкою, встановленою в даній союзній республіці для складання інших будівель.

4. Вимоги про виплату податку звертають до ради тої релігійної громади, що їй надано будинок за договором у безкоштовне користування, причому раду громади попереджують, що невикплата в реченець податку тягне за собою розрив договору і відібрання будинку, переданого в користування громаді.

5. У разі невикплати належних сум податку протягом двох місяців, після призначеного для платежу реченця – місцевий фінвідділ порушує перед ви-

конкомом клопотання про розрив договору та відібрання будинку, що його передано в користування релігійної громади, що не сплатила в реченець податку за цей будинок.

6. Передбаченому цим обіжником порядку обкладання згаданих будинків надається чинність з 1 жовтня 1929 р. З цього реченця обіжник Наркомфіну Союзу РСР з 29 вересня 1928 р. та всі раніш видані розпорядження і пояснення по цьому питанню втратили силу.

68. За постановою Раднаркому УСРР з 20/I 1929 р. крайня ставка місцевого податку з будівель підвищена до 1/2% (раніш була 1/4) матеріальної вартості будівель, що її визначається через оцінку на підставі правил, виданих Народним Комісаріатом Фінансів Союзу РСР.

69. Будівлі, призначені для релігійної мети, оподатковуються на загальних підставах, як і всі будівлі.

70. Згідно з арт. 370 Адмін[істративного] кодексу, релгромади повинні страхувати молитовні будинки та культове майно, що передано в їх користування. Страхування виписується на ім'я відповідного округового адміністративного відділу. Розмір страхової плати, а також страхової нагороди за згорілі молитовні вираховується на підставі тарифних обіжників держстраху по страхуванню від вогню з 20-го грудня 1923 р., з квітня 1926 р. та з 14/VI 1926 р.

71. Кошти, одержані як страхова премія, від органів страхування, використовуються за постановою президії окрвиконкому або на культосвітні або культурно-побутові потреби даного міста чи села, відповідно до висловленого бажання трудящого населення даної місцевості.

72. Рента за земельні ділянки під молитовними будинками стягається в містах і селищах міського типу. Розмір ренти встановлюють місцеві органи Наркомфіну УСРР. У сільських місцевостях ренти за земельні ділянки під молитовними не стягають.

73. Для охорони, молитовних будинків і культового майна релгромади повинні утримувати нічних сторожів.

XV. Фінансова діяльність релігійної громади

74. Порядок придбання коштів на утримання молитовень та культового майна встановлено арт. 364 Адмін[істративного] код[ексу] УСРР. Релгромади мають право провадити збір на утримання молитовень та культового майна, як в самій молитовні, так і поза нею, проте лише поміж членами даної релігійної громади. Провадження такого збору поза колом членів даної релігійної громади може дозволити лише округовий виконавчий комітет за висновком адміністративного відділу або районного виконавчого комітет, за належністю, залежно від місця збору.

75. Кошти релігійних громад можуть складатись з:

1) складчини для придбання тільки майна для релігійної мети і для задоволення інших релігійних потреб. Влаштувати такі збори надається право лише окремим членам релігійної громади, тому що релгромада в цілому юридичних прав не має;

2) зборів добровільних пожертв на покриття видатків, що зв'язані з утриманням молитовного будинку та культового майна, як в самих молитовних будинках, так і поза ними, але лише в межах осідку членів даної релгромади і тільки з них.

При переведенні збору на потреби молитовного будинку та культового майна поміж членами громади поза молитовним будинком треба дотримуватись такого порядку:

а) загальні збори членів релігійної громади ухвалюють постанову про потребу переведення зборів і зазначають точно мету зборів: на ремонт молитовного будинку, виплату страхування і т. ін.;

б) уповноважені релігійною громадою збірщики надсилають до місцевого виконавчого комітету протокол загальних зборів громади про переведення збору і повідомляють його про день переведення збору. Виконком повинен доглядати, щоб переведення збору не відбулося на поповнення населенням державних або міських податків, не дозволяючи переведення збору підчас стягання цих податків;

в) збір не може мати характеру обов'язкових членських внесків та провадитись будь-якими примусовими заходами стягання. Збірщиків, що їх замічено у вимаганні грошей, притягають до відповідальности, а самий збір припиняється;

г) після закінчення збору збірщики повідомляють виконком про розмір зібраної суми, причому виконком стежить за витрачанням, згідно з оголошеною метою збору.

Збір поза молитовним будинком дозволяється і на утримання сторожів молитовних будинків.

Збір же на утримання служника культу поза молитовним будинком дозволяється лише в тому разі, якщо ці збори провадить сам служник культу.

з) Продажу свічок у молитовних будинках православного віровизнання підчас молитовних зборів та виконання релігійних обрядів.

76. Так усі находження коштів, як і витрати, що їх робить релгромада на утримання молитовного будинку, культового майна і служників культу релгромада повинна заносити до прибутково-видаткової книги, яка повинна бути в кожній релгромаді за прикладеною формою (форма № 5). Крім того, в релгромадах православного віровизнання повинна вестись «свічна книга» (форма № 6), в яку заносяться прибутки й витрати, зв'язані з продажем свічок.

77. Треба стежити, щоб у прибутково-видатковій книзі при запису окремих статей прибутків і витрат точно додержувалось номенклатури книг, тобто

вносились суми в статті прибутку й витрат відповідно до назви статті й лише у випадках, коли надходять, або витрачаються гроші за статтею, що її не передбачено номенклатурою книги, дозволяється внесення цих сум до статті «різні надходження» або «різні видатки». В статті утримання служників культу повинно бути окремо зазначено суми, що їх видається як безпосередня плата, окремо гроші, виплачені за помешкання для служників культу і окремо прибутковий податок, що виплачує релгромада за служника культу.

78. Прибутково-видаткова книга дійсна на 1 рік. Після закінчення року, книга разом з виправдуючими документами повинна зберігатися в архіві релгромади, а до нової книги вноситься на прибуток суми, що залишилися від минулого звітного року.

79. Через кожні 6 місяців до райадмінвідділку надсилається піврічна матеріально-грошова звітність за встановленою формою (форма № 7) в двох примірниках, з яких один райадмінвідділок надсилає до окрадмінвідділу.

РОЗДІЛ III

Порядок закриття молитбудинків та ліквідації релігійних громад

80. Закриття молитовних будинків може статися або за бажанням значної більшості населення даного залюдненого пункту, або в разі не знайдеться в даній місцевості така релігійна громада, яка взяла б цей молитовний будинок в своє користування. Порядок закриття молитбудинків установлює арт. 371–373 Адмін[істративного] кодексу.

81. При надісланні до НКВС справ про закриття молитовень, що функціонують, окрадмінвідділи повинні подавати такі відомості та матеріяли:

- а) скільки членів релгромади при даній молитовні і якої течії;
- б) скільки молитовень того самого культу є в даній місцевості, як вони розподілені між поодинокими течіями;
- в) скільки всіх віруючих того самого культу є в даній місцевості;
- г) скільки дорослого населення та з них виборців і скільки всього населення є в даній місцевості (напр., при закритті церков – скільки українців і росіян, при закритті синагог – скільки євреїв і т.інш.);
- д) в містах: витяги з протоколів загальних зборів робітників фабрик і заводів, як також зборів службовців і кустарів;
у селах: витяг з протоколу загальних зборів виборців села, а якщо в селі є заводи, то й копії протоколів загальних зборів робітників;
- е) витяг з протоколу загальних зборів релгромади даної молитовні так в селі, як і в місті (незалежно від того, чи постанова буде позитивна, чи негативна);
- ж) зібрані підписи за закриття молитовні, якщо вони є;

з) всі скарги релгромади разом з підписами проти закриття, якщо вони поступили, з висновком про них та про правдивість підписів;

и) випис з протоколу засідання президії окрвиконкому в цій справі;

82. При надсиланні справи до НКВС, окрадмінвідділи надсилають рівночасно і доповідну записку, зазначивши в ній всі потрібні відомості й з поясненням матеріалів, а також висвітлюють питання, як проведено роботу в справі закриття молитовні і як проходило оформлення цієї справи, та відомості про матеріальну можливість після закриття молитовні пристосувати її для культ-освітніх потреб.

У в а г а. У надісланих до НКВС витягах з протоколів зібрань трудящих у містах і селах у справі закриття молитовень обов'язково повинно бути точно зазначено, скільки було присутніх на зібранні, скільки голосувало за закриття молитовні, скільки проти і скільки утрималося.

83. Кожну справу про закриття кожної окремої молитовні окрадмінвідділи надсилають до НКВС, зокрема, не можна, наприклад, ні в якому разі надсилати одної спільної справи про закриття декількох церков та синагог.

84. Закриття молитовних будинків, що через свій кепський технічний стан загрожують громадській безпеці, провадиться після огляду їх комісією, виділеною округовим адміністративним відділом.

Огляд молитовні комісією повинен провадитись у присутності представника від релгромади, що користується цим молитбудинком. Якщо цей молитбудинок є на обліку інспектури охорони пам'яток історичної культури, до участі в комісії притягається представник від зазначеної інспектури або окрмузею.

85. Про наслідки огляду комісія складає відповідний акт, зазначаючи в ньому, яку саме роботу треба перевести по ремонту молитовного будинку і в якій термін.

86. Під актом повинен бути підпис представника релгромади. Про наслідки огляду повідомляється п'ятидесятка релгромади, що користується цим молитбудинком. Остаточо акт технічного огляду затверджується округовим інженером.

87. Коли в призначений комісією термін відповідного ремонту молитовного будинку не буде зроблено і інша п'ятидесятка не виявить бажання взяти цей молитбудинок у своє користування при умові виконати зазначений в акті технічного огляду ремонт, молитовний будинок закривається після ухвалення відповідної постанови президії окрвиконкому.

У матеріалах про закриття зазначених молитовень повинна бути підписка від уповноважених релігійної громади, що вона відмовляється від переведення зазначеного в акті ремонту.

88. За арт. 373 молитовні будинки закриваються в тому разі, коли:

1) в даному залюдненому пункті в п'ятидесятці віруючих, що взяла молитбудинок в своє користування, за будь-якими причинами залишається менше належної кількості членів і не знайдеться поміж віруючими даного залюдненого пункту осіб, що бажали б поповнити п'ятидесятку;

2) якщо релгромада, що користується молитовним будинком, відмовляється провести ремонт у молитбудинку, що своїм станом загрожує громадській безпеці.

89. Крім зазначених випадків, питання про закриття молитбудинку може бути порушено державними установами, якщо закриття того чи іншого молитбудинку потрібно з міркувань державної ваги, – наприклад: виникає потреба знести молитбудинок для збудування на тому місці заводу, електростанції і ін. У такому разі питання про закриття даної молитовні безпосередньо вирішує президія окрвиконкому, постанова якої надсилається через НКВС УСРР на затвердження президії ВУЦВК'у.

90. Культове майно з закритих молитовень використовується таким порядком:

1) речі культового майна з дорогоцінних металів передається до державного сховища Наркомфіну через окрфінвідділи;

2) речі культового майна повсякденного характеру (меблі, люстри, килими та ін.) зараховується до державного фонду і реалізується, згідно з арт. 11 постанови ЦВК і РНК СРСР з 11-го червня 1926 р. «Про вивласнення державного майна» (Зб[ірник] Зак[онів] СРСР 1926 р., № 42, арт. 305);

3) усі інші речі культу, наприклад: ризи, хоругви, хрести, покривці тощо передається в користування п'ятидесятки релігійної громади відповідного культу, що в її віданні є молитовня, в цьому ж або найближчому залюдненому пункті. Одержані в своє користування з закритого молитбудинку речі, уповноважені релгромади повинні занести до загального списку культового майна.

РОЗДІЛ IV

Порядок вилучення дзвонів з молитовних будинків, що функціонують

91. У зв'язку з клопотанням трудящих про вилучення дзвонів із молитовних будинків і використання коштів від цього на культурно-соціальні потреби даної місцевості встановлено такий порядок вилучення дзвонів:

1) вилучати дзвони з молитовних будинків можна лише за постановою окрвиконкомів на подання райвиконкомів або міськрад округових центрів;

2) райвиконкоми чи міськради округових центрів входять з клопотанням про це перед окрвиконкомами за випадків, коли цього вимагає більшість трудящої людности даного залюдненого пункту або дільниці даного залюдненого пункту, на терені якої є цей молитовний будинок;

3) постанови зборів трудящих про вилучення дзвонів із молитовних будинків подається на розгляд до відповідної міської, селищної або сільської ради, обговорюється на пленумах чи на президіях рад і через райвиконком надсилається на остаточне розв'язання до окрвиконкому. через відповідний окрадмінвідділ. Постанови президії окрвиконкому є остаточні і оскарженню не підлягають;

4) місцеві органи влади реалізують вилучені дзвони через «Рудметалторг», а кошти від реалізації цих дзвонів повертають до прибуткової частини міського, селищного або сільського бюджету за належністю. Ці кошти йдуть безпосередньо на культурно-освітні потреби даної місцевості;

5) передача вилучених дзвонів «Рудметалторгу» провадиться відповідними окрадмінвідділами згідно з обіжником Адмініуправління НКВС з 17/XI 1929 р. № 313.

РОЗДІЛ V

Облік складу релгромад та служників культу

92. За членів релгромад треба вважати лише тих осіб, що висловили своє бажання бути членами релгромади за встановленим типовим статутом порядком, тобто, що заявили про це на загальних зборах релгромади або подали писану заяву. У справах релгромади повинні бути протоколи загальних зборів, де зазначено прізвища знов прийнятих членів релгромад. Як прийом нових членів до релігійної громади, так і вибуття їх зі складу громади повинні своєчасно відмічатись у книзі «Обліку складу релгромад». Книга «Обліку складу релгромад» повинна обов'язково вестись у кожній релгромаді за прикладною формою (форма № 2).

93. Адмініуправління НКВС касує надіслання релгромадами до окрадмінвідділів та райадмінвідділків списків на всіх членів релгромад. Замість цього релгромади повинні щорічно не пізніше як до 1 вересня надсилати до райадмінвідділків загальні цифрові відомості про склад релгромади за формою облікової картки (форма № 2) у двох примірниках та відомості про керуючий орган релгромади (форма № 3) теж у двох примірниках. Треті примірники зазначених відомостей залишаються в справах релгромади.

94. Зазначені відомості про склад релгромади й її керуючий орган повинні складатись на підставі списочного обліку складу релгромади за станом на той час, коли надсилається відомості до райадмінвідділку (серпень місяць).

95. Відповідальність за правдивість та своєчасність надіслання зазначених відомостей покладається на членів керуючих органів релгромад і зокрема на голів рад релігійних громад при церквах, римсько-католицьких костьолах, лютеранських кирхах і синагогах. У разі спільного чи чергового користування декількох релгромад молитбудинком, вищезазначені відомості повинні надсилати до райадмінвідділків кожна релгромада окремо.

Окравмінвідділи та райадмінвідділки повинні стежити і перевіряти правдивість ведення книг обліку складу релгромад, застосовуючи в разі зловживань відповідні заходи впливу, аж до розриву угоди з п'ятидесяткою, що користується зазначеним молитбудинком. Ведення списочного обліку релігійних громад як в окравмінвідділах, так і в райадмінвідділках касується і встановлюється карткова система обліку.

Одержавши від релгромади облікові картки про їх склад (форма № 2), райадмінвідділок перевіряє правильність їх складання й залишає один примірник облікової картки в себе, а другий надсилає до окравмінвідділу. Облікові картки складу релгромад у райадмінвідділках треба зберігати в окремій скриньці з розподілом на віровизнання і течії православного віровизнання. Якщо одним молитовним будинком користуються спільно чи по черзі декілька громад, облікові картки на кожен релгромаду повинні бути окремі. У цьому разі райадмінвідділок користується молитбудинком спільно або по черзі з другою релгромадою, щоб уникнути можливих помилок у справі обліку молитбудинків.

У разі закриття молитбудинку, облікова картка на релгромаду, що вона ним користувалась, здається до архіву і якщо зазначеній релгромаді буде надано в користування інший молитбудинок, на неї складається нова облікова картка після затвердження її статуту.

Одержавши від райадмінвідділків картки релгромад, окравмінвідділ перевіряє правильність їх складання і розподіляє по районах, а в кожному районі по віровизнаннях і течіях у такому порядку, як і в райадмінвідділках. Особисті справи, що їх ведуть у райадмінвідділках та окравмінвідділах на кожен релгромаду, за введенням цієї системи обліку релгромад, повинні складатись з зареєстрованого статуту, списку п'ятидесятки, списку керуючого органу релгромади, списку служників культу даного молитовного будинку, піврічної матеріально-грошової звітності і актів перевірки культового майна цього ж молитбудинку.

На підставі карткового обліку молитбудинків та складу релгромад окравмінвідділи складають загальні відомості про кількість релгромад в окрузі, кількість віруючого населення по віровизнаннях та течіях, кількість молитовень, кількість служників культу й надсилають їх один раз на рік до НКВС (форма № 8). Ці відомості повинні надсилатись до НКВС разом з річним звітом окравмінвідділу по роботі в справах культів.

Така система обліку складу релгромад максимально зменшує й спрощує технічну роботу окравмінвідділів й райадмінвідділків у цій справі й перекладає основну вагу її на релгромади. Але до відомостей, що їх даватимуть релгромади, треба підходити досить критично й зосередити увагу на перевірці правдивості обліку й відчитності, що їх буде переводити релгромада, вжи-

ваючи відповідних заходів до зловживань з боку релгромад та порушень встановлених правил.

Порядок і форма обліку служників культу залишається стара. Треба лише, щоб облік служників культу більш відповідав дійсності, для чого є потреба:

а) картки на служників культу (форма № 9) заповнювати у трьох примірниках, з яких один давати на руки служникові культу з відміткою про реєстрацію, другий залишати у райадмінвідділку, а третій пересилати до окрадмінвідділу. До НКВС облікових карток на служників культу надсилати не слід;

б) у разі служник культу реєструється раніш у окрадмінвідділі, окрадмінвідділ повинен повідомити про це райадмінвідділок того ж району, куди йде служник культу, й надсилати його облікову картку. Коли служник культу вибуває в другу округу тимчасово, його картку надсилати в другу округу не треба;

в) встановити чіткість і своєчасність у повідомленні райадмінвідділками окрадмінвідділів про пересування, вибуття й прибуття служників по районах. Після прибуття або вибуття служників культу з тої чи іншої громади райадмінвідділок повинен негайно повідомити про це окрадмінвідділ;

г) у випадках порушення служниками культу обов'язкової постанови «Про облік і реєстрацію служників культу» окрадмінвідділи повинні повністю використовувати адміністративні права, що їх надає їм обов'язкова постанова.

96. Для ліпшої постановки обліку молитовень, релгромад та служників культу треба, щоб Окрадмінвідділи мали для цього спеціальні шафи. Ці шафи розподіляється на дві половини: перша для обліку молитбудинків та релгромад, друга – для обліку служників культу. У кожній половині зробити скриньки з кількістю районів з надписом назви району. У цих скриньках порайонно треба зберігати реєстраційні картки релгромад по віровизнаннях і течіях, а також реєстраційні картки служників культу (схема шафи прикладається).

Д о д а т о к: форми*.

Начальник Адміністрування НКВС УСРР

І. Якимович

*ЦДАВО України, ф. 5, оп. 2, спр. 252.
Друкарський примірник.*

* Вказані в додатку форми не друкуються.